

Цитування:

Денисюк Ж. З. Колекція творів художника Георгія Чернявського (1924–1981) в зібранні Дніпровського художнього музею. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*: наук. журнал. 2024. № 3. С. 118–122.

Denysiuk Zh. (2024). The Collection of Works by Artist Heorhii Cherniavskiy (1924–1981) in Dnipro Art Museum's Collection. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 118–122 [in Ukrainian].

*Денисюк Жанна Захарівна,
доктор культурології, доцент,
доцент кафедри психології
та гуманітарних дисциплін
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
jdenesuk@dakkim.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0833-2993>*

КОЛЕКЦІЯ ТВОРІВ ХУДОЖНИКА ГЕОРГІЯ ЧЕРНЯВСЬКОГО (1924–1981) В ЗІБРАННІ ДНІПРОВСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ

Мета статті полягає в аналізі та систематизації колекції мистецьких творів представника радянської реалістичної школи живопису, народного художника України Георгія Георгійовича Чернявського (1924–1981) з фондів Дніпровського художнього музею, презентації пейзажного жанру як ключового у творчості митця. **Методологія дослідження** заснована на застосуванні системного підходу в поєднанні таких загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, як аналітичний, історико-хронологічний, систематизації та узагальнення, що дало можливість ґрунтовно розглянути означену проблематику та отримати аргументовані висновки. **Наукова новизна** полягає в комплексному підході до аналізу та узагальнення низки питань щодо наповнення та змісту зібрання творів художника Георгія Чернявського, яке є важливою складовою фондової збірки Дніпровського художнього музею та є найбільшою колекцією робіт мистця з тих, що належать до державної частини Музейного фонду України. **Висновки.** За результатами наукової розвідки встановлено кількісний та жанрово-тематичний склад зібрання творів Г. Г. Чернявського з колекції Дніпровського художнього музею, яка станом на 1 березня 2025 року нараховує 75 одиниць основного фонду, хронологічно охоплює 26 років – більшу частину творчого шляху митця (з 1954 до 1980 р.), а отже, надає дослідникам змогу сформувати достатньо цілісне уявлення про мистецькі вподобання майстра. Продемонстровано, що пейзаж – ключовий жанр у творчості художника. Пейзажний жанр у роботах Георгія Чернявського з колекції Дніпровського художнього музею репрезентовано в декількох типах та різновидах, що дало змогу класифікувати краєвиди за тематикою та сюжетним наповненням, виокремивши найчисленніші групи.

Ключові слова: Дніпровський художній музей, колекція, Георгій Чернявський, пейзаж, живопис, графіка, радянське мистецтво.

Denysiuk Zhanna, D.Sc. in Cultural Studies, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychology and Humanities, National Academy of Culture and Arts Management

The Collection of Works by Artist Heorhii Cherniavskiy (1924–1981) in Dnipro Art Museum's Collection

The purpose of article is to analyze and systematize the collection of artworks by Heorhii Cherniavskiy (1924–1981), a representative of the Soviet realistic school of painting and People's Artist of Ukraine, housed in the Dnipro Art Museum. It also aims to present the landscape genre as the key focus of the artist's work. **The research methodology** is based on a systematic approach, employing general scientific and specialized methods, including analytical, historical-chronological, systematization, and generalization methods. This approach allowed for a comprehensive examination of the subject matter and the formulation of well-grounded conclusions. **The scientific novelty** of the study lies in the comprehensive approach to analyzing and summarizing various aspects of the collection of Heorhii Cherniavskiy's works. This collection is a significant part of the Dnipro Art Museum's holdings and represents the largest body of the artist's works in the state portion of Ukraine's Museum Fund. **Conclusions.** The results of the research establish the quantitative and genre-thematic structure of Heorhii Cherniavskiy's collection in the Dnipro Art Museum. As of March 1, 2025, the collection includes 75 items from the main collection, covering a period of 26 years – the majority of the artist's creative career (from 1954 to 1980). This allows researchers to gain a fairly comprehensive understanding of the artist's artistic preferences. It has been demonstrated that landscape is a key genre in the artist's work. The landscape genre in Heorhii Cherniavskiy's pieces of artworks from the Dnipro Art Museum collection is represented in various types and styles, which enabled the researcher to classify the landscapes by themes and narrative content, identifying the most numerous groups.

Keywords: Dnipro Art Museum, collection, Heorhii Cherniavskiy, landscape, painting, graphic arts, Soviet art.

Актуальність теми дослідження. Дніпровський художній музей зберігає унікальну колекцію творів живопису та графіки видатного українського митця, представника радянської реалістичної школи живопису, народного художника України Георгія Георгійовича Чернявського (1924–1981). Особливість зібрання зумовлена значною як тематичною, так і жанровою різноманітністю робіт, що зберігаються в музейних фондах, їх хронологічною широтою. Зазначена низка робіт Г. Чернявського надає адекватне уявлення про мистецькі вподобання та пошуки майстра, оскільки репрезентує значну частину творчого шляху художника. Зауважимо, що збірка творів живописця з колекції Дніпровського художнього музею не була предметом наукового аналізу. Тож пропонується наукова розвідка є актуальною як з погляду дослідження та систематизації творчого надбання самого Георгія Чернявського, так і в контексті з'ясування особливостей формування колекції мистецьких робіт названого музею.

Аналіз досліджень і публікацій. За результатами дослідження історіографії проблематики виявлено, що формування збірки Дніпровського художнього музею як наукова проблема було у фокусі уваги нечисленної групи фахівців, дотичних до роботи самого закладу. Так, інтерес до проблематики виникнення та побутування предметів зберігання музейної колекції знаходить певне віддзеркалення в наукових розвідках С. Несмачного [7, 150–155] та О. Капшукової [6, 273–278], які висвітлюють питання провенансу окремих персоніологічних музейних збірок творів художників М. Сапожнікова та М. Глуценка. Окремі питання щодо історії формування колекції розглянуто в дослідженні О. Світличної [8, 80–92] та науково-популярному тексті Л. Тверської [10, 5–15]. Значна колекція творів Георгія Чернявського із зібрання Дніпровського художнього музею не опинялися у фокусі уваги фахівців та не була донині об'єктом наукового дослідження.

Мета статті полягає в аналізі та систематизації зібрання мистецьких творів художника Георгія Георгійовича Чернявського (1924–1981) з колекції Дніпровського художнього музею, презентації пейзажного жанру як ключового у творчості митця.

Виклад основного матеріалу. Дніпровський художній музей володіє значною колекцією творів Георгія Георгійовича Чернявського (1924–1981).

Збірка музею включає 75 робіт художника і є найбільшою з тих, що належать до державної частини Музейного фонду України. Ім'я цього яскравого представника радянської реалістичної школи живопису було добре відоме в мистецьких колах як на локальному, так і на всеукраїнському рівні. Ще за життя він був вшанований численними державними нагородами та відзнаками (серед яких почесне звання народного художника УРСР та державна премія ім. Т. Г. Шевченка).

Перебування збірки творів живописця саме в Дніпровському художньому музеї не видається випадковим, адже громадська активність і мистецькі практики майстра були тісно пов'язані з м. Дніпропетровськом (до 1926 р. – Катеринослав, з 2016 р. – Дніпро), де Георгій Чернявський мешкав і творчо працював у з 1924 до 1974 року. Саме тут живописець здобув базову художню освіту в Дніпропетровському художньому училищі, вишкіл у якому було перервано через мобілізацію до Радянської армії на початку Другої світової війни. Після завершення війни митець продовжив здобувати фахову мистецьку освіту вже в Київському художньому інституті, який закінчив з відзнакою у 1955 році. Його ім'я було добре відоме дніпровським шанувальникам образотворчого мистецтва – як автора робіт пейзажного жанру, виконаних у техніці олійного живопису та акварелі. Г. Чернявський активно займався громадською та викладацькою діяльністю: був одним із засновників місцевої організації Спілки художників України, яку очолював протягом тривалого часу, викладав спецдисципліни в Дніпропетровському художньому училищі, а також протягом багатьох років був директором цього закладу освіти. У 1974 році Чернявський переїхав до Києва, де працював секретарем правління Спілки художників УРСР.

Збірка творів Георгія Чернявського з Дніпровського художнього музею формувалася протягом 32 років. Перша картина живописця – «Козак» (картон, олія, 44,5×31,5 см; 1954) надійшла до закладу 1956 року як дар від самого автора. Останнє ж на сьогодні поповнення колекції відбулося в 1986 році внаслідок передачі від Дирекції виставок Спілки художників УРСР, коли до музею надійшла картина митця «Голубий Байкал» (полотно, олія, 79×120 см; 1968).

Вивчивши обліково-фондову документацію музею, можемо зробити висновок, що зібрання робіт Георгія Чернявського на 1 березня 2025 року налічує

75 одиниць зберігання, які включено до основного фонду музею. Роботи колекції належать до двох груп зберігання: живопис – 24 одиниці зберігання, графіка – 51 одиниця. За технікою виконання роботи першої групи належать до олійного живопису, основою для якого в одному випадку слугував картон, а в інших 23 роботах – полотно. 51 одиниця, тобто всі роботи з другої групи, належать до розділу оригінальної графіки та виконані в акварельній техніці на папері.

Проаналізувавши зібрання робіт Георгія Георгійовича Чернявського з колекції Дніпровського художнього музею, маємо змогу сформулювати доволі цілісне уявлення про його мистецькі вподобання, адже за часом збірка обіймає 26 років творчого шляху мистця. Хронологічно найбільш ранньою картиною художника в музейному зібранні є датована 1954 роком уже згадана робота «Козак» – етюд до його дипломного твору «На Січ» [4, 71]. Останнім твором за часом датування (1980) є натюрморт «Гвоздики» [5, 60].

Відзначимо, що обидва твори не типові за жанровими ознаками для мистецтва Георгія Чернявського, яке представлено в колекції Дніпровського художнього музею. І якщо жанр натюрморту, окрім картини «Гвоздики», ще представлений у збірці двома живописними творами, то портретне зображення, яким є етюд «Козак», виняткове для музейної колекції робіт художника.

Переважну більшість робіт Г. Чернявського зі збірки Дніпровського художнього музею, а саме 71 твір, за жанровими ознаками слід віднести до пейзажу. Це цілком органічно, з огляду на те, що митець був знаним майстром якраз у написанні краєвидів. Безсумнівно, саме ця частина музейного зібрання робіт художника є ключовою – як за своїм обсягом, так і за змістом.

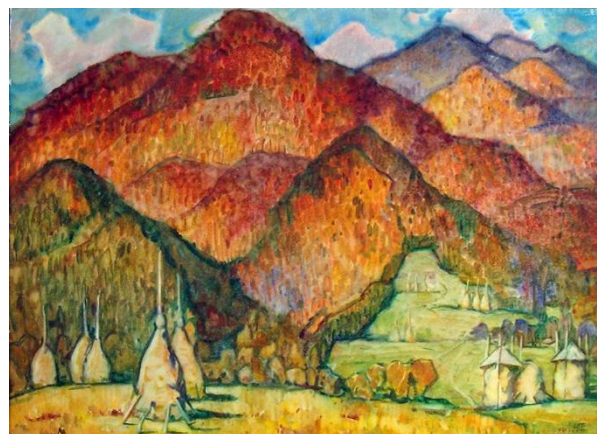
Пейзажний жанр у роботах Георгія Чернявського з колекції Дніпровського художнього музею репрезентовано в декількох типах і різновидах. Якщо класифікувати краєвиди митця за тематикою та сюжетним наповненням, то можна виокремити три найчисленніші групи.

До першої групи відносимо мотиви автентичної незайманої природи – або ж такі, де відбиток людської присутності є органічним елементом відображеного ландшафту. Як характерні приклади робіт такого спрямування наведемо «Дуб в інії» (полотно, олія, 70×70 см; 1966) (рис. 1) та «Червоні гори» (папір, акварель, 628×866 мм; 1970-ті рр.) (рис. 2).

Переважну більшість робіт, виконаних у техніці олійного живопису (принаймні 13 з 24), можемо віднести до краєвидів саме цієї категорії.

*Рис. 1. Г. Г. Чернявський (1924–1981). «Дуб в інії». 1966 р. Полотно, олія, 70×70 см
Збірка Дніпровського художнього музею*

*Рис. 2. Г. Г. Чернявський (1924–1981). «Червоні гори». 1970-ті рр. Папір, акварель, 628×866 мм
Збірка Дніпровського художнього музею*

Вагому частину колекції становлять твори, які ми відносимо до другої групи, – індустріальні пейзажі. Те, що робіт такого плану чимало, не викликає подиву: рідний для художника регіон, Придніпров'я, посідав важливе місце в процесі структурної трансформації економіки й суспільства «Країни Рад», і це супроводжувалося стрімким розвитком промисловості та інфраструктури [9, 104]. Роботи відповідної тематики складаються в значні серії акварельних робіт з характерними назвами на кшталт «Індустріальна Україна» або ж «Будівництво 9-ї Криворізької». Утіленню мотивів такого спрямування присвячена переважна частина творів художника, виконаних в акварельній техніці. Як характерні приклади наведемо такі

роботи, як «Силуети будівництва» (папір, акварель, 560×760 мм; 1974) (рис. 3) та «Каупера» (папір, акварель, 560×760 мм; 1974).

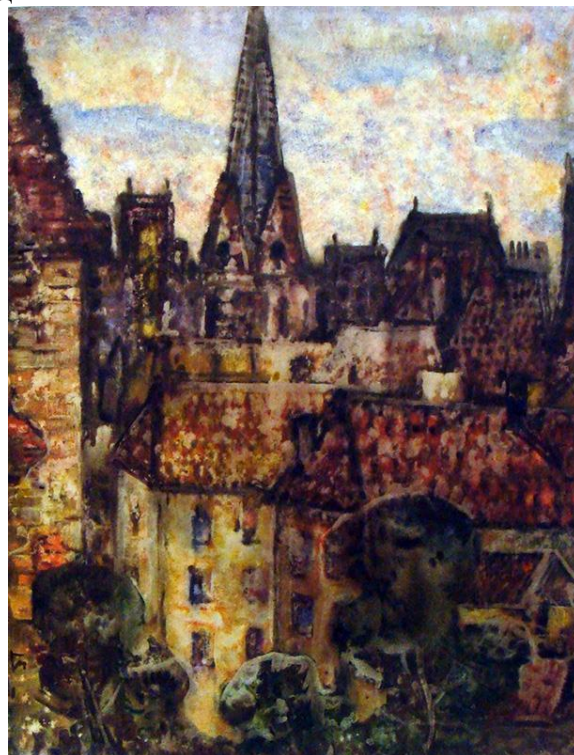
До третьої умовної групи можемо включити краєвиди урбаністичного змісту, які відображають пізнавані ландшафти як рідного для Георгія Георгійовича Дніпропетровська, так і місцин, якими мандрував художник. Мотиви такого спрямування віддзеркалені й у творах живопису, і в акварелі. Картини «Проспект К. Маркса в Дніпропетровську» (полотно, олія, 60×100 см; 1963) та «Дворик у Будапешті» (папір, акварель, 750×560 мм; 1972) (рис. 4) унаочнюють типові ознаки цієї групи краєвидів.

*Рис. 3. Г. Г. Чернявський (1924–1981).
«Силуети будівництва». 1974 р.
Папір, акварель, 560×760 мм
Збірка Дніпровського художнього музею*

Аналізуючи 51 твір акварельний твір Г. Чернявського з колекції Дніпровського художнього музею, відзначимо широку географію творчих інтересів майстра. Його графічні твори пейзажного жанру оспівують природу різних куточків не тільки Придніпров'я та України загалом, а й інших країн Європи: материкової Греції, Республіки Кіпр, Угорщини, Польщі. Тож не викликає подиву, що саме 14 краєвидів, виконаних в акварельній техніці, які є своєрідним мистецьким звітом із закордонних творчих мандрівок художника, стали основою для персональної зали митця на виставці «Родина Чернявських» (її в Дніпровському художньому музеї експонували з 26 квітня до 9 червня 2024 р.). У виставковому проєкті (його було присвячено 100-річчю від дня народження Георгія Чернявського та презентовано з нагоди відзначення 110-ї річниці від дня заснування музейного закладу), окрім робіт самого Георгія Георгійовича, також були представлені твори

сучасних українських митців: Володимира Чернявського (нар. 1956 р.) та Костянтина Чернявського (нар. 1979 р.) – його сина та онука. Тож маємо констатувати, що Георгій Чернявський став фундатором мистецької династії.

*Рис. 4. Г. Г. Чернявський (1924–1981).
«Дворик у Будапешті». 1972 р.
Папір, акварель, 750×560 мм
Збірка Дніпровського художнього музею*

Наукова новизна статті полягає в комплексному підході до аналізу та узагальнення низки питань щодо наповнення та змісту зібрання творів художника Георгія Чернявського, яке є важливою складовою фондової збірки Дніпровського художнього музею та є найбільшою колекцією робіт мистця з тих, що належать до державної частини Музейного фонду України.

Висновки. Дніпровський художній музей зберігає значну колекцію мистецьких робіт художника Георгія Чернявського, яка наразі нараховує 75 одиниць основного фонду. За групами зберігання їх віднесено до живопису та графіки. За технікою виконання це роботи олійного живопису, а також оригінальної графіки, а саме акварелі. Хронологічно твори колекції охоплюють 26 років (з 1954 до 1980 р.), тобто більшу частину творчого шляху митця, а отже, надають дослідникам цілісне уявлення про його творчі вподобання.

Продемонстровано, що пейзаж – ключовий жанр у творчості Георгія Чернявського. Роботи саме цього жанру

становлять переважну більшість музейної збірки творів художника. За результатами наукової розвідки ідентифіковано (за тематикою та сюжетним наповненням) такі групи пейзажних творів: мотиви автентичної незайманої природи, індустріальні пейзажі, краєвиди урбаністичного змісту.

Установлено кількісне та змістове наповнення колекції робіт митця в зібранні Дніпровського художнього музею.

Література

1. Інвентарна книга №4. Графіка. Від № 1569 до № 2522. Дніпропетровськ / Дніпропетровський художній музей. 1976. С. 95, 98.

2. Інвентарна книга №5. Графіка. Від № 2523 до № 3109. Дніпропетровськ / Дніпропетровський художній музей. 1985. С. 92–99.

3. Інвентарна книга №6. Графіка. Від № 3110 до № 3316. Дніпропетровськ / Дніпропетровський художній музей. 1988. С. 1, 15–22.

4. Інвентарна книга №1. Живопис. Від № 1 до № 738. Дніпропетровськ / Дніпропетровський художній музей. 1977. С. 71–98.

5. Інвентарна книга №2. Живопис. Від № 739 до № 1356. Дніпропетровськ / Дніпропетровський художній музей. 1989. С. 22–60.

6. Капшук О. С. Твори живопису Миколи Глуценка 1940–1970-х років з колекції Дніпровського художнього музею: до питань періодизації та перетрибуції. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 1. С. 273–278. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2024.302080>.

7. Несмачний С. М. Колекція творів художника-символіста Михайла Сапожнікова в зібранні Дніпровського художнього музею. *Культура і сучасність* : альманах. 2023. № 1. С. 150–155. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2023.286799>.

8. Світлична О. М. Шляхи комплектування та особливості колекцій Дніпропетровського художнього музею. *Художнє життя Катеринослава – Дніпропетровська кінця XIX – XX століття*. Київ : Центр учбової літератури, 2018. С. 80–92.

9. Соловей О., Чайковська С. Індустріальний пейзаж у творчості київських художниць Олени Придувалової та Нати Левітасової. *Вісник Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури* : наук. журнал. 2024. №2. С. 102–

109. DOI: <https://doi.org/10.32782/naoma-bulletin-2024-2-15>.

10. Тверська Л. В. Вступна стаття. Дніпропетровський художній музей : науково-методичне видання / упоряд. Л. В. Богданова. Дніпропетровськ, 2001. С. 5–15.

References

1. Inventory book No. 4. Graphics. From No. 1569 to No. 2522. (1976). Dnipropetrovsk Art Museum. Dnipropetrovsk, 95, 98 [in Ukrainian].

2. Inventory book No. 5. Graphics. From No. 2523 to No. 3109. (1985). Dnipropetrovsk Art Museum. Dnipropetrovsk, 92–99 [in Ukrainian].

3. Inventory book No. 6. Graphics. From No. 3110 to No. 3316. (1988). Dnipropetrovsk Art Museum. Dnipropetrovsk, 1, 15–22 [in Ukrainian].

4. Inventory book No. 1. Painting. From No. 1 to No. 738. (1977). Dnipropetrovsk Art Museum. Dnipropetrovsk, 71–98 [in Ukrainian].

5. Inventory book No. 1. Painting. From No. 739 to No. 1356. (1989). Dnipropetrovsk Art Museum. Dnipropetrovsk, 22–60 [in Ukrainian].

6. Kapshukova O. (2024). Mykola Hlushchenko's paintings of 1940s–1970s from collection of Dnipro Art Museum: to the issue of periodisation and reattribution. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 273–278 [in Ukrainian].

7. Nesmachnyi S. (2022). Symbolist Painting of Mykhailo Sapozhnykov: From Concept to Implementation. *National Academy Of Managerial Staff Of Culture And Arts Herald: Science journal*, 3, 149–155 [in Ukrainian].

8. Svitlichnaya, H. M. (2008). Methods of acquisition and features of the collections of the Dnipropetrovsk Art Museum. *Artistic life of Katerynoslav – Dnipropetrovsk of the end of XIX – XX centuries*. Kyiv, 80–92 [In Ukrainian].

9. Solovej, O. Chaikovska, S. (2024). Industrial landscape in the works of Kyiv Artistsolena Pryduvalova and Nata Levitasova. *National Academy of Fine Arts and Architecture: Science journal*, 2, 102–109 [in Ukrainian].

10. Tverskaya, L.V. (2001). An introductory article. Dnipropetrovsk Art Museum. Dnipropetrovsk, 5–15 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.07.2024

Отримано після доопрацювання 15.08.2024

Прийнято до друку 23.08.2024